

A PILISI ÁLLAMI PARKERDŐ- GAZDASÁG MEGALAKULÁSÁRÓL

DR. MADAS LÁSZLÓ

A pilisi erdők sok ezer esztendeje zöldellnek ott, ahol ma is állnak, így talán nem túlságosan ildomos egy húszéves évfordulóról megemlékezni. Az elmúlt két évtized azonban olyan mély nyomot hagyott a pilisi tájban és az ott folyó erdőgazdálkodás gyakorlatában, hogy érdemes nyomon követni fő folyamatait.

A hatvanas évek elején a hazai erdészetet olyan kihívások érték, mint a világméretűvé vált tömegturizmus belépése az országba, a fellángoló környezetvédő mozgalmaknak az erdőre irányuló figyelme és nem utolsósorban a szerkezetátalakítás egyre nyomasztóbb kényszere. Ezek a hatások a fővárossal szinte szimbiózisban élő pilisi erdészeket érték a legagresszívebben, mert Budapest az ország idegenforgalmi centrumává vált, s az ide összpontosult ipar, valamint a kétmillió lakos az ország egyik legszennyezettebb környezetét hozta létre. Mindezt tetézte, hogy a sokszor magashegységi viszonyokat utánzó pilisi táj erdeinek rendkívül alacsony fatermelő képessége szinte reménytelen helyzetben tartotta az itteni erdőgazdálkodást.

A vázolt helyzetben jelent meg az a MÉM—PM együttes rendelet, amely 1969. január elsejei hatállyal a Pilisi Állami Parkerdőgazdaságot és a visegrádi vadgazdaságot összevonta, és „Pilisi Állami Parkerdőgazdaság, székhelye: Esztergom” elnevezéssel, önálló költségvetési folyószámlás szervvé szervezte át. A rendelet kimondja: „A gazdaság tevékenységi köre az erdő közjóléti és kulturális szerepének, parkerdő jellegének, a tájvédelemnek előtérbe helyezése, a dolgozók kulturált pihenésének előmozdítása, a korszerű erdő- és vadgazdálkodás megvalósítása”. Az új szervezetet ezen néhány soros útravalóval látták el, a „hogyan”-t nekünk kellett kitalálnunk.

Egy, a társadalmat közvetlenül szolgáló erdőgazdaság felállításának gondolatát elsőként dr. Balassa Gyula, az Országos Erdészeti Főigazgatóság akkori vezetője vetette fel 1962-ben. Az elképzelést Fehér Lajos, a Minisztertanács elnökhelyettese karolta fel és támogatta a megvalósulásig. Amikor 1969. január 3-án a parkerdő jövőjéről beszélgettünk, Fehér Lajost arra kértem, hogy a Pilis ne legyen protokoll vadászterület, a vadgazdálkodást a hagyományos erdészetek végezzék. Miután ebben a nagyon nehezen kezelhető kérdésben azonnal döntés született, hozzáfogtunk egy nagyléptékű közjóléti erdőgazdálkodás megvalósításához. Először felmértük adottságainkat, többek között a pilisi vadállomány nagyságát is. Egy napsütéses februári napon, amikor 50 cm-es hó borította a tájat, 300 ember körülfogta az erdőséget és egyszerre indultak el — az egymással URH-összeköttetésben álló — számlálócsoportok, amelyek a felettük repülő helikopter segítségével megszámlálták a hóban egy helyben álló, valamennyi vadat. Estére kiderült, hogy jóval nagyobb a vadállomány, mint amennyit eddig nyilvántartottak. A megbízható vadszámlálás alapján a meghatározott magas vadkilövési terv teljesítése és a parkerdő-

gazdaság szervezetének célszerű kialakítása meghozta az eddig egymástól függetlenül működő erdészeti és vadászati egységek egybeolvasását. Ez az eredmény — mind a mai napig érvényesen — nemcsak az erdők minőségi javulásának lett egyik fontos tényezője, hanem a konfliktusmentes belső üzemi légkör fenntarthatóságának is. Május elejéig elkészült a „Parkerdőgazdaság közjóléti és tájvédelmi programja” amely időtállóan bizonyult, és a további tájfejlesztési és erdőfeltárási tervek alapjául szolgált. A tájban öt „kirándulógócot” jelöltünk ki (Szentendre—Kőhegy, Visegrád—Nagyvillám, Esztergom—Vaskapu, Dobogókő és Pomáz—Csikóvár), amelyeket úgynevezett „zöld folyosók” kapcsoltak össze.

Összesen 8760 ha erdőterület elsődleges rendeltetése az üdülés, illetve a tájvédelem lett, és az ide tartozó erdőrészekben a vágásfordulót 120, 150 évre emeltük fel.

A visszamaradó erdőket a hagyományos erdőgazdálkodás körébe vontuk, de mindenütt kötelezővé tettük a természetes felújítást. Ez a program térbeli rendet alakított ki a termelés, az üdülés és a tájvédelem igényei között. A közjóléti erdőgazdálkodás újonnan kialakított elvei és megvalósításának feltételei bekerültek az üzemtervek előírásai közé, így rövid idő alatt a gyakorlat részévé válhattak.

Az első hónapok feladatai közé tartozott a visegrádi erdészethél korábban kidolgozott fafeldolgozási koncepció továbbfejlesztése és a lepenicei fűrészüzem építkezéseinek felgyorsítása is. Abban ugyanis biztosak voltunk, hogy erdőgazdálkodásunk csak úgy érhet el jobb színvonalat, ha a rendelkezésünkre álló faanyagot minél magasabb értékű áruvá dolgozzuk fel. Helyzetfelmérésünk kimutatta, hogy műszaki felkészültségünket jelentősen fejlesztenünk kell ahhoz, hogy saját rezsiben végezhessek el mindazokat a beruházási, felújítási és fenntartási munkákat, melyek a közjóléti feladatok, a faipar fejlesztése és az erdőfeltárási területén jelentkeznek. Gépekre, technológiákra, sajátos típus-tervekre és mindezek üzemeltetéséhez, irányításához megfelelően képzett munkaerőre volt szükségünk.

1969 első hónapjaiban megbolydult méhkashoz hasonlított a kis létszámú központból, hat hagyományos és egy műszaki erdészethél álló parkerdőgazdaság szervezete, amíg az induláshoz szükséges valamennyi tervet, programot, utasítást és pénzt összegyűjtötte. Az mindjárt kiderült, hogy a közjóléti erdőgazdálkodást csak az eddiginél sokkal nyitottabb erdészeti politikával lehet megvalósítani, ezért vállalatunk május 12-én, a nagy nyilvánosság előtt ismertette programját. Ez a nyitottság végigkísérte a további két évtized munkáját.

Nehézséget okozott a közjóléti erdőgazdálkodással járó új feladatok pénzügyi fedezetének biztosítása. Végül a MÉM költségvetési főosztálya a „kiemelt feladatok” költségfedezetére 3 millió forintot helyezett ki, amelynek közel fele a parkerdő céljait, a másik fele pedig a vadászati ágazatot támogatta. Az első évet a parkerdőgazdaság sikeres tervteljesítéssel fejezte be és bőséges tapasztalatot szerzett az új feladatokról.

A következő években a Pilisi Állami Parkerdőgazdaság szervezetét ki kellett bővíteni, mert 1970-ben a Gödöllői ÁEG-től a budapesti erdészethét, majd 1973-ban a Nagykunsági ÁEG-től a ráckevei erdészethét csatolták hozzánk. A parkerdőgazdaság ettől kezdve 32 ezer 242 ha-on gazdálkodik, amelyből elsődleges rendeltetés szerint 13 418 ha fatermesztési, 12 313 ha üdülési és 6246 ha környezetvédelmi, illetve egyéb célokat szolgál. 1975-ben a parkerdőgazdaság központja Esztergomból átköltözött új, visegrádi székházába. Ebben az évben

a MÉM kiegészítette a tevékenységi kört is az erdészeti és vadászati területet érintő hazai és külföldi idegenforgalmi tevékenység ellátásával, hozzáátve üdülő- és kirándulócentrumok létesítésének a jogosítványát. Az új feladatok elvégzésére szerveztük meg — 12. önelszámoló egységként — az idegenforgalmi erdészetet, illetve azon belül a NATOURS Idegenforgalmi Irodát. Az ekkor kialakult szervezet, amely a változatlanul kis létszámú központból, nyolc hagyományos erdészből, fafeldolgozó, műszaki, idegenforgalmi erdészből és a fő-építésvezetőségből állt, továbbá 1984-ben a Balatonfüredi Zöldövezeti Tervező Irodával is bővült — kisebb módosításokkal —, ma is él.

Mindvégig fontos feladatnak tartottuk a termelési, közjóléti és a környezetvédelmi funkciók arányos és erőteljes fejlesztését. Termelőtevékenységünkben meghatározó szerepet kapott a fafeldolgozás, amely az elmúlt húsz év során húzóágazattá fejlődött. A fafeldolgozás hatékony beruházásai, sikeres üzletpolitikája és az itt dolgozók jó színvonalú termelési kultúrája megvalósította azt az eredeti célkitűzést, hogy a pilisi erdők rossz minőségű faanyagából magas értékű áruk készüljenek, és ezek nyeresége mozdítsa ki erdőgazdálkodásunkat hátrányos helyzetéből. Az olyan hagyományos erdészeti ágazatokat, mint az erdőművelés, a fahasználat és a vadászat, egy közös és eredményes érdekeltiségi körbe kényszeríti a természetes felújítás pilisi gyakorlata. Az eltelt két évtized tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy nemcsak a tölgy- és bükkmakktermések kiszámíthatatlan időszakossága okoz nehézséget a munkák és a kötelezettségek összehangolásában, hanem az a körülmény is, hogy a jóval belterjesebb erdőgazdálkodást igénylő természetes felújítás csak hosszabb távon tudja eredményességét igazolni. Ezzel a helyzettel szembe kell nézni a jövőben is, és a pilisi erdők természetes állapotának folyamatos megőrzését nem szabad feladnunk.

1970-ben a MÉM — a többi érdekelt minisztériummal egyetértésben — eldöntötte, hogy a hagyományos erdőgazdálkodás faanyagtermesztésből származó jövedelme nem fedezheti a jóléti erdőgazdálkodás többletköltségeit, ezért azok jelentős részét egyéb pénzügyi forrásokból (költségvetés, célcsoportos beruházás, erdőfenntartási alap stb.) kell fedezni.

A közjóléti erdőgazdálkodás fejlesztését magas színvonalú, összehangolt tervek és programok készítésével és azok megvalósításával biztosítottuk. Mindig jó tervezőirodákat bízunk meg ezzel a munkával, amelyben magunk is közvetve részt vettünk. Így a parkerdőgazdálkodás 1970—75 közötti fejlesztési programját az EMSZI-vel közösen állítottuk össze, 1973-ban pedig az ÉVM és a MÉM megbízásából, a VÁTI elkészítette a „*Pilisi tájegység rendezési programját*”. Ez a kitűnő munka az egész tájat egységes elvek szerint fejleszti; az erdő, a települések, az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés, a kereskedelem, a turizmus érdekeinek összhangját megeremtve. A parkerdőgazdaság e programja alapján és szellemében készítette el ötödik ötéves tervét (1976—80), amelyet azután sikeresen meg is valósított.

A nyolcvanas évek közepére a parkerdőgazdaság teljesítette azt az elvárást, hogy egyszerre legyen nyersanyagtermelő bázis, jövedelmi forrás, tömegméretű park és tájvédelmi övezet.

A gyalogos turizmus, az aktív pihenés igényét szolgálja a több mint 700 km-es jelzett turistaút-hálózat, a tájat egybekapcsoló, egységes tájékoztató- és eligazítórendszer, továbbá asztalok, padok, esőbeállók, szemétgyűjtők, tűzrakóhelyek, források, játszórétek, úttörővándortábor-lánc, állandó táborozóhelyek, a visegrádi kirándulóközpont, a lepencei erdei termálfürdő, a Hoffmann-

kunyhói turistaközpont kiépítése, s ugyanezen célt szolgálják a budai Normafa sport- és játszótéri berendezései, a Csepel-szigeten létesített tőkői parkerdő létesítményei, a dobogókői síközpont és sívándorutak és folytatni lehetne a sort az erdei vendéglőkkel, valamint sok más olyan létesítménnyel, amelyek mind a természetben való tartózkodás örömét segítik elő. Évtizedünk közepére épült ki az ország egyik legjobb erdei feltáráshálózata, amelyen mind az üzemi, mind a turisztikai célú forgalom biztonságosan és esztétikai örömet nyújtóan bonyolítható le. Az autós turizmus számára parkinglánc létesült a tájat körülfogó, nyilvános utak mentén és a Duna-parton, amelynek parkolói kényelmes letelepedést kínálnak, és a hozzájuk kapcsolódó körsétányon megvalósítható a „szállj ki és gyalogolj!” egyre időszerűbb, egészséget mentő ajánlása. Megnyugtató eredménynek könyvelhetjük el, hogy sikerült megőrizni erdei útjaink zárt jellegét, így a belső, csendes zónákban a természet zavartalanul élheti a maga életét.

A közjóléti erdőgazdálkodás egyik jelentős eredménye, hogy elkezdődött a főváros zöldövezeti programjának megvalósítása, amelynek során közel ezer hektár új erdő létesült a pesti oldalon, az új lakótelepek „zöld mentőövéként”. Ide sorolható a pilisvörösvári mészkő- és dolomitkopárok erdőtelepítési munkáinak befejezése is, amely ezer hektárnyi nagyságával és rendkívül meggyőző eredményével európai hírnévre tett szert.

A táj- és természetvédelemben jelentkező mindennapos feladatok csendes, szívós és szervezett elvégzése meghozta azt az eredményt, hogy 1978-ban az OTVH tájvédelmi körzetté nyilvánította, 1981-ben pedig az UNESCO bioszférarezervátummá deklarálta a pilisi tájat. A hazai és nemzetközi védelem remélhetően megőrzi e páratlan szépségű tájat az olyan további romlástól, mint amelyet a váci cementmű, néhány katonai bázis és a nagymarosi vízlépcső megépítése jelent, és talán kivédi az olyan fenyegetéseket, mint a Prédikálószékre tervezett szivattyús energiatároló megépítése, vagy az a kísértetként visszatért igény — amelyet legutóbb *Váncsa Jenő* miniszterünk segítségével hessegettünk el, tudniillik —, hogy a Pilis protokoll vadászterületté váljék.

Sok figyelmet, gondosságot és anyagi áldozatot követel a károk megelőzése, a keletkezett károk helyreállítása, az emberi környezet tisztán tartása és a parkerdei létesítmények fenntartása. Amikor 1969-ben az első parkerdei sétányt átadtuk a nagyközönségnek és a szépen kanyargó erdei úton végighaladtunk, a mellettem sétáló *Noszkay Aurél* kitűnő sebészprofesszor csendesen megkérdezte: „és mondd, lesz elég erőtök mindezt így fenntartani évtizedeken keresztül?”. Ma már valamennyien elismerjük, hogy ez a legnehezebb feladat, amelyre vállalkoznunk kell.

A területünkön található műemlékek védelme, feltárássának, konzerválásának elősegítése ugyancsak közjóléti tevékenységünk körébe tartozik. A régészet kiváló művelőivel és hivatalos szerveivel való szoros együttműködés eredménye a pilisszentkereszti, a visegrádi, a dömösi, a budaszentlőrinci és más középkori magyar, valamint ókori római műemlék közös gondozása. A legfontosabb a visegrádi fellegrvárban folyó feltárási, kutatási és állagmegőrző munkák elvégzése, nemcsak azért, mert évenként 750 ezren látogatják meg, hanem azért is, mert a vár kezelője a parkerdőgazdaság. A vállalat a táj történelmileg és tájesztétikailag értékes részeit felvásárolja és saját kezelésébe vonja, hogy ezeket a területeket megmentse a parcellázástól és a zártkertek bizonytalan sorsától. E tevékenység gyümölcse csak a távoli jövőben érik meg.

Végezetül szólnom kell a parkerdőgazdaság kollektívájáról, arról a szellemi és fizikai kapacitásról, amely a hagyományos erdészeti feladatokon túl, az erdő közjóléti szerepének megvalósítására is sikeresen vállalkozik. Vallom, hogy a megújulásra képes erdőgazdálkodás legértékesebb „beruházása” az ember, aki elszánt kezdeményezőkésszeggel, ésszerű kockázatvállalással, hozzáértő szakmai felkészültséggel és toleráns együttműködési készséggel meg tudja valósítani a kitűzött, időt álló célokat.

A GAZDÁLKODÁS FŐBB TENDENCIÁI

DR. ANDA ISTVÁN

A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság, alapításától kezdve költségvetési intézményként működik. Ugyanakkor számviteli, érdekeltségi rendszere, s a tevékenységét meghatározó szabályozó-rendszer azonos az erdőgazdaságokéval. A vállalat a közjóléti feladatokhoz szükséges pénzeszközöket saját tevékenységéből — a gazdálkodás kapcsán képződő fizetési kötelezettségeiből — teremti elő. Ha eredményessége javul, tevékenysége bővül, akkor befizetési kötelezettségei növekednek, így a közjóléti munkák finanszírozására több forrás képződik. Ez a konstrukció folyamatosan arra készítette a vállalatot, hogy tevékenységét fokozatosan bővítse és — ahol csak lehet — eredményességét növelje. Részen a fenti rendszer, részben a folyamatosan bővülő tevékenység minden évben lehetővé tette, hogy a parkerdő-fenntartási igényeket jó színvonalon ki-
elégítsük.

A parkerdőgazdaság alapítása idején hagyományos erdőgazdálkodó egység volt, minimális faipari tevékenységgel. Az évek során a tevékenység kisebb mértékben átszervezésekkel is bővült, de az ilyen jellegű gyarapodásnál sokkal nagyobb jelentőségű volt az a fejlesztés, amelyet az elmúlt húsz évben saját kezdeményezésre vittünk véghez. A fejlesztésnek négy fő irányát különböztethetjük meg.

Kettő alapvetően saját források felhasználásával a termelés bővítésére, kettő pedig meghatározóan állami pénzekből, a közjóléti és részben az idegenforgalmi tevékenység bővítésére irányult.

Saját forrású fejlesztéseink

A fafeldolgozás fejlesztése

A legtöbb erdő- és fafeldolgozó vállalatnál eltérően nálunk a fafeldolgozást saját erőből kellett kialakítani, mert az 1970. évi átszervezéseknél a parkerdőgazdaság nem jutott ilyen kapacitáshoz. A fejlesztés eredményeképpen létrejött egy olyan kapacitás, amely ma már a rendelkezésre álló fűrészelési alapanyag döntő részét késztermékké (zömmel koporsóvá) dolgozza fel. A fejlesztés eredményessége az évek során ugyan nagyon változó volt, de ma már egyértelműen jó, és a fafeldolgozás a vállalat meghatározó ágazata, s továbbra is fejlesztendő, döntő fontosságú területe lett. A fejlesztő beruházás e területen 202,122 MFt-ot tett ki.

Az építőipar fejlesztése

Egyrészt saját, megnövekedett építési tevékenységünk (feltáróút-hálózatunk kiépítése és fenntartása, a lepencei fafeldolgozó üzem, a visegrádi kirándulóközpont létrehozása), másrészt a térségben adódó egyéb, jelentős feladatok (a Szentendre—Visegrád közötti közút, a bős—nagygyarosi vízlépcső építésének mellék munkái) elvégzésére fejlesztettük fel ezt a kapacitást. A fejlesztés eredményessége itt is változóan alakult az évek során; alapvetően a rendelkezésre álló feladatoktól függött. Azonban figyelembe kell venni, hogy szűkös építőipari kapacitással nem valósulhattak